

Wilhelmus a Brakel

Van de schepping der wereld

Hebbende gezien de inwendige werken Gods, begeven wij ons tot de uitwendige, welke zijn óf van de natuur óf van de genade. De werken van de natuur zijn de Schepping, en de voorzienigheid naast de geschapen dingen. Eerst zullen wij spreken van de Schepping.

I. 't Woord scheppen heeft velerlei betekenissen.

- (a) Het werk van de gewone besturing. Jes. 45:7. *Ik formeer het licht, en schep de duisternis, Ik maak de vrede, en schep het kwaad.*
- (b) Buitengewone handelingen Gods. Jer. 31:22. *De Heere heeft wat nieuws op de aarde geschapen; de vrouw zal de man omvangen.*
- (c) De wedergeboorte en vernieuwing in de bekering. Psalm 51:12. *Schep mij een rein hart, o God!*
- (d) Gewoonlijk wordt door scheppen verstaan de voortbrenging van de zaken, of volstrekt uit niet, gelijk op de eerste dag, of uit onbekwame stof op de eerste dag geschapen, hoedanig God op de vijf laatste dagen geschapen heeft.

Wat is in den beginne

II. Als men van onze tijd opklimt, zo komt men ten laatste tot het begin, verder kan men niet; want daarboven is niets dan God, wonende in de eeuwigheid, en eeuwigheid kan geen tijdelijk mens begrijpen, en het willende bevatten door een lange tijd, misvat men het. De eeuwige God, willende Zichzelf bekendmaken en Zijn goedheid meedelen, heeft naar Zijn eeuwig voornemen dit rond, en alles wat er in is, door Zijn wijsheid en almacht voortgebracht; zodat alles, wat er is, een begin heeft, vóór welks begin niets was behalve God; noch oneindig licht, noch ondeelbare stofjes, noch verwarde klomp, noch beweging, noch iets anders, onder wat naam en bevassing men het ook brengen mocht. Zie Gen. 1:1, *In den beginne schiep God de hemel en de aarde.* In de beginne is niet te zeggen vóór eerst, in een ogenblik, maar 't betekent het eerste puntje des tijds, 't welk met de eerste stip des schepsels daar was. Dit zien wij ook Psalm 90:2, *Eer de bergen geboren waren, en Gij de aarde en de wereld voortgebracht had.* Voor het zijn van de wereld was, om zo te spreken, een eer, niet stellig, maar alleen een stelling van 't begin van de schepselen, in dit eer was de wereld niet; maar dit eer was de eeuwigheid gelijk volgt: ja, van eeuwigheid tot eeuwigheid zijt Gij God. De wereld niet zijnde, is voortgebracht; nu al wat voortgebracht wordt, was te voren niet, maar heeft een begin. Dit blijkt ook uit de spreekwijze vóór. Efése 1:9, *Vóór*

de grondlegging der wereld. 2 Tim. 1:9, *Vóór de tijden der eeuwen*. Is er een vóór de tijd, vóór de grondlegging, zo is er een begin van de tijd, en een begin van de wereld. Zo is de wereld dan niet van eeuwigheid.

De wereld is niet van eeuwigheid

III. De wereld is niet alleen niet van eeuwigheid, maar kon ook niet van eeuwigheid zijn. God had wel van eeuwigheid macht om te kunnen scheppen; maar 't schepsel kan niet zonder begin, en alzo niet van eeuwigheid zijn. Want:

1. Dan kon de wereld niet gezegd worden *geschapen te zijn*, want scheppen is een zaak voortbrengen, die niet was, en in het voortbrengen is een overgang van niet tot iets, en zo noodzakelijk een begin.
2. In het schepsel, terwijl het is, is een verloop van tijd; nu in verloop van tijd is een moment het eerste, en alzo zegt een schepsel te zijn, een begin te hebben.
3. Indien de wereld van eeuwigheid was, zo moest ze bestaan of door haar eigen eeuwigheid, of door de eeuwigheid Gods; indien door haar eigen eeuwigheid, zo waren er twee collaterale, naast elkaar gestelde eeuwigheden, en zo was God niet alleen de eeuwige, noch de eerste; daar nochtans dit aan God, als Hem alleen eigen, doorgaans in de Schrift wordt toegeschreven. Indien de wereld bestond door de eeuwigheid Gods, dan was ze God zelf, en alzo ook almachtig, alwetend, eenvoudig, onveranderlijk, enz.; want elke volmaaktheid Gods begrijpt in zich alle volmaaktheden; want zij zijn eigenlijk in God niet verscheiden, maar een en hetzelfde. Dus kan dan de wereld niet van eeuwigheid zijn.

Wanneer geschapen

IV. Van onze tijd af opwaarts tellende, komt men door omtrent 5750 jaren tot het begin. Ik zeg omtrent, want men kan het niet net zeggen, omdat de tijdrekeningen niet uit de loop van de sterren, maar alleen uit de geboorten van de voorvaderen, in de Heilige Schrift vermeld, moeten gerekend worden, en die zijn allen bij jaren zonder maanden en dagen aangetekend. Alzo onzeker is het, op wat tijd van het jaar de wereld geschapen is; of als de zon op 't hoogste, of op 't laagste is; of als dag en nacht even lang zijn in de herfst of in de lente; of op een andere tijd van het jaar; 't zijn allemaal losse gissingen; de meesten zeggen in equinoctiaal in de lente. Die het stellen in de equinoctiaal in de herfst, hebben de waarschijnlijkste reden. Ik voor mij weet het niet.

God, de Vader, de Zoon en de Heilige Geest is de Schepper

V. De wereld is vanzelf niet voortgekomen, want geen ding kan zichzelf voortbrengen; maar de wereld is door God geschapen. God is de Schepper van alles.

- Jes. 40:28. *De Schepper van de einden der aarde.*
- Ex 20:11. *In zes dagen heeft de HEERE de hemel en de aarde gemaakt.*
- Psalm 121:2. *Mijn hulp is van den HEERE, die hemel en aarde gemaakt heeft.*
- Gen. 1:1. *In den beginne schiep Elohim, de Drie-enige God.*

Omdat God één is, en de drie Personen de éne God zijn, zo is hun wil en kracht één, en alle werk Gods naar buiten is de drie Personen gemeen, en is het werk van de Drieënige God. Nochtans, dat er is een toe-eigening van ieder werk aan ieder Persoon, ten opzichte van de bijzondere betrekking, die ieder Persoon tot zo'n werk heeft. Zo wordt de schepping aan de Vader, de verlossing aan de Zoon, en de heiligmaking aan de Heilige Geest toegeëigend, niet

met uitsluiting, maar met uitdrukkelijke insluiting van de andere Personen tot datzelfde werk, zodat ook dat uitwendige werk, 't welk toegeëigend wordt aan de ene Persoon, ook de anderen toegeschreven wordt, dus wordt ook de schepping niet alleen de Vader toegeschreven, maar ook de Zoon en de Heilige Geest.

- De Zoon heeft de wereld geschapen. Joh. 1:3. *Alle dingen zijn door Hetzelve (Woord, de Zoon Gods) gemaakt, en zonder Hetzelve is geen ding gemaakt, dat gemaakt is.* Kol. 1:16. *Door Hem zijn alle dingen geschapen.* Door Hem, niet als helpende, noch door Hem als een middel, maar als de werkende Oorzaak zelf; want het woord door betekent óók de eerste oorzaak. Zie: Rom. 11:36. *Door Hem zijn alle dingen.* 1 Kor. 1:9. *God is getrouw, door welke gij geroepen zijt.*
- Ook wordt de schepping de Heilige Geest toegeschreven. Gen. 1:2. *De Geest Gods, merachepheth zweefde (vormende, makende, voortbrengende) op de wateren.* Psalm 33:6. *Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt, en door de Geest Zijns monds al hun heir.*

Omdat de schepping is een werk van de heilige Drie-enigheid, zo staat er Gen. 1:26. *Laat Ons mensen nagnaseh, maken, in 't meervoud.* Pred. 12:1. *Gedenkt boreëcha uw Scheppers.* Jes. 44:5. *Kyleb Gnosaich uw Makers zijn uw Mannen.*

Scheppen is een eigen werk Gods

VI. 't Scheppen is een eigen werk Gods. Hij allen en niemand anders heeft geschapen. De engelen zijn geen medescheppers, en ook kan de scheppende kracht niemand meegedeeld worden. Sommigen zouden het gaarne zo stellen om hun transsubstantiatie te beschermen; anderen om de heilige Drie-enigheid te loochenen; maar neen, 't is zo niet, 't kan zo niet zijn; want:

Engelen zijn geen mede-scheppers. Bewijzen:

1. De Schrift zegt uitdrukkelijk, dat het scheppen Gode alleen, en met uitsluiting van alle anderen, eigen is. Jes. 44:24. *Ik ben de HEERE, die alles doet, die de hemel uitbreidt, Ik alleen, en die de aarde uitspant door Mij zelf.* Jes. 45:12. *Ik heb de aarde gemaakt, en Ik heb de mens daarop geschapen; Ik ben het! Mijn handen hebben de hemelen uitgebreid.*
2. Door scheppen is God van allen onderscheiden. God onderscheidt Zich daardoor van alles, als door een onafscheidelijke en onmededeelbare kracht. Jer. 10:11, 10, 12. *De goden, die de hemel, en de aarde niet gemaakt hebben, zullen vergaan. Maar de HEERE God is de Waarheid, Hij is de levende God, en een eeuwig Koning. Die de aarde gemaakt heeft door Zijn kracht, die de wereld bereid heeft door Zijn wijsheid, en de hemel uitgebreid door Zijn verstand.* Psalm 96:5. *De goden der volkeren zijn afgoden, maar de HEERE heeft de hemelen gemaakt.*
3. Scheppen is een oneindige kracht als, blijkt: Rom. 1:20. *Van de schepping der wereld aan wordt uit de schepselen verstaan en doorzien ... Zijn eeuwige kracht.* De oneindige kracht is de oneindige God zelf; als God dan iemand die oneindige, die eeuwige kracht meedelen kon, zo kon God meer eeuwige goden doen zijn, dat de ongerijmdheid zelf is. Aan de andere zijde, het schepsel is eindig, zo kan het dan 't oneindige niet vatten, noch ontvangen. 't Is wel waar, dat de schepping werkt naast eindige schepselen, doch de kracht van scheppen is en blijft oneindig.
4. Alle schepsel moet iets hebben, dat daar tegenwoordig is, en dat iets moet nog daarenboven bekwaam zijn, dat het schepsel daaruit of daarin iets make. Een schilder kan op water geen beeld schilderen. Maar scheppen is overbrengen van volstrekt niets tot iets; van volstrekt ongevormd tot zulke vorm. Zo is het dan onmogelijk, dat aan een schepsel de kracht van

scheppen meegedeeld kan worden. Als van mensen gezegd worden wonderen gedaan te hebben, waartoe een oneindige kracht behoort, deden zij die niet. Zij hadden zulke oneindige ingezette kracht niet, maar zij waren alleen zedelijke oorzaken; zij, inwendig overtuigd zijnde van Gods wil, en door God bewogen wordende, om die wil Gods te verklaren, zeiden ze maar: *Staat op; wordt ziende; wandelt*; en dan deed God dat wonder door Zijn kracht op dat zeggen. Dit bevestigt Petrus: Hand. 3:12. Wat ziet gij zo sterk op ons, alsof wij door onze eigen kracht.... deze hadden doen wandelen?

5. Wonderen te doen, is een werk, dat Gode alleen eigen is. Psalm 77:15. *Gij zijt die God, die wonderen doet*. Psalm 72:18. Dus blijkt het, dat de scheppende kracht niemand kan meegedeeld worden, en dat God alleen is de Schepper.

Alzo weinig de scheppende kracht iemand kan meegedeeld worden, alzo weinig komen ook werktuigen te pas in de schepping. Wat zou een instrument doen, als God uit niets iets, en dat met een enkel woord, doet voortkomen? Want daar is noch stoffelijk voorwerp, noch tijd; want in de overgang van niets tot iets is geen tijd, en een werktuig heeft beide van node, zal het gebruikt kunnen worden.

Tegenwerping. De engelen hebben mede geschapen. Gen. 1:26. *Laat ons mensen maken*. God kon Zichzelf niet aanspreken, dus sprak Hij tot de engelen.

Antwoord.

't Is een bewijs van de Drieheid van de Personen. De mens is niet naar het beeld van de engelen geschapen.

De schepping is geschied uit niet

VII. De wereld is door God geschapen, niet uit een oneindige lucht, niet uit ondeelbare stofjes, niet uit een eeuwige ongeschikte klomp, of uit iets anders, met hoedanige naam men het ook mocht noemen; dat is een verdichtsel van de Heidenen, die tot een grondregel hadden: *uit niet komt niet*. Dat wel waar is bij een eindig schepsel, en door een natuurlijke kracht, maar dat heeft geen plaats bij de oneindige en almachtige God; die heeft alles uit *niets* voortgebracht. Dat *niets* is de terminus a quo, de paal waar vandaan, en niet de stof waaruit.

Dit toont de apostel: Hebr. 11:3. *Door het geloof verstaan wij, dat de wereld door het Woord van God is toebereid, alzo dat de dingen, die men ziet, niet geworden zijn uit dingen, die gezien worden*. De natuurlijke rede leert wel samenschakeling van de oorzaken, dat men ten laatste moet komen tot God, als de eerste oorzaak van alles; maar het natuurlijk verstand kan het hoe niet begrijpen, hoe iets uit niet kan voortkomen, hoe God door een enkel woord, door een enkel bevel alles heeft doen zijn; dat hebben wij door het geloof; alsmede hebben wij door het geloof de orde van de voortbrenging van alle dingen door de beschrijving van Mozes. De heidense geneesheer Galenus, het eerste hoofdstuk van Genesis lezende Gen. 1, zei: *Mozes zegt veel, maar bewijst weinig*. Door dit geloof verstaan wij, en stellen wij vast en zeker, dat ta blepomena ta blepomena, geworden zijn mee ek phainomenoon, *zienlijke uit niet zienlijke*, dat is een Griekse wijze van spreken, 't is zoveel alsof er stond: ta onta Exod. onk ontwn, *zijnde uit niet zijnde*. Dat is zo veel als uit het niet. Deze wijze van spreken vinden wij: Matth. 9:33, Er is nooit desgelijks in Israël gezien; dat is niet alsof er te voren iets dergelijks geweest was: maar 't is zoveel als nooit is dit geweest. Dat iets uit iets geformeerd wordt, dat kan men door het verstand wel verstaan; maar het geloof is van node om vast te stellen, dat dingen, die daar zijn, uit niet zijn voortgebracht door God, *welke roept de dingen, die niet zijn, alsof ze waren*, Rom. 4:17. *Hij spreekt, en het is er, Hij gebiedt en het staat er*, Psalm 33:9.

En ook

- (a) zo er iets vóór de schepping geweest was, dat moest geschapen zijn of niet geschapen; zo geschapen, zo was het ook uit niet; zo niet geschapen, zo was het eeuwig en onafhankelijk, en zo zelf God, en dan had God de wereld voortgebracht uit iets, dat Zijne niet was, en zo was de stof van de wereld tot op deze dag Godes niet; 't ongerijmdste der ongerijmdheden: doe hierbij hetgeen wij boven, par. 2 en 3, gezegd hebben.
- (b) De Schrift zegt duidelijk: Openb. 4:11, *Gij hebt alle dingen geschapen*. Dit sluit alles in.

Door Gods almacht, vrijheid, wijsheid

VIII. De schepping van de wereld is voortgekomen:

- (a) door een almachtige kracht, alleen maar met een woord door zijn almachtige wil, door zijn enkel bevel. *Daar zij licht, enz., en alzo zonder enige vermoeiing. Jes. 40:28. Weet gij niet 't niet? Hebt gij niet gehoord, dat de eeuwige God, de HEERE, de Schepper van de einden der aarde, noch moede noch mat wordt?*
- (b) Door zijn volstreckte vrijheid. God kon de wereld scheppen. Hij kon het ook nagelaten hebben. Hij kon ze geschapen hebben voor meer dan 5750 jaren. Hij kon ze ook later hebben geschapen, Hij kon ook wel meerdere wereldkloten hebben gemaakt; maar Hij heeft maar deze ene gemaakt, en dat op deze tijd, als ze nu is voortgebracht volgens zijn vrijwillig besluit.
- (c) Door een oneindige wijsheid, dewelke noch in het gehele al, noch in de orde, noch beweging, noch aaneenschakeling van de onderoorzaken, noch in het minste bloempje kan nagespeurd worden, schoon ze daaruit enigszins te zien is, maar men moet eindigen met uit te roepen: Psalm 104:24. *Gij hebt ze alle met wijsheid gemaakt*. Deze wijsheid vertoont zich wonderbaar in de orde, in welke ieder ding in de beginne is voortgebracht.

In zes dagen

IX. God kon wel alles in een ogenblik, zo ras als Hij de verwarde klomp voortbracht, geschapen hebben in die volmaakte staat, zoals het was op de zevende dag; maar 't heeft Hem behaagd het ene na het andere te scheppen, en dat in de tijd van zes dagen, en heeft alzo de mens een voorbeeld gegeven om zes dagen te arbeiden, en de zevende te rusten, gelijk de reden gegeven wordt: Exod. 20:11, *Want in zes dagen heeft de HEERE de hemel en aarde gemaakt, en Hij rustte ten zevenden dage, daarom zeggende de Heere de sabbatdag*.

Maar of God tot elk dagwerk een gehele dag besteed heeft, dan of Hij elk dagwerk in een ogenblik voortgebracht heeft, dit is niet beschreven. God kon het wel in een ogenblik bevelen, ook wel in een ogenblik uit niet voortbrengen; maar als het ene uit het andere voortgebracht wordt, zo heeft het schepsel tijd van node om zich te bewegen; de lucht had tijd van node om uit de verwarde klomp, die klein was, ten opzichte van het gehele rond, zoals het daarna was, als van het middelpunt zich naar alle kanten uit te breiden, en die onmetelijke omkring te maken. De wateren hadden tijd van doen om zich van elkaar te scheiden, in onderste en bovenste; de bomen hadden tijd van node om uit de aarde tot hun hoogte te komen, enz. Maar hoeveel tijd dat iedere dag daarin doorgebracht is, dat is niet te zeggen. Doch opdat de engelen, die over elke dag juichten, Job 38:7 stof zouden hebben, om die wijsheid en macht Gods in het voortbrengen van de dingen te beschouwen, en opdat het zes dagen scheppen een voorbeeld zou zijn voor de mens in zijn zes dagen arbeiden, en omdat God op 't einde van iedere dag zijn werk bezag en goedkeurde, en op de zevende alleen gezegd wordt te rusten, zo schijnt het mij toe, dat het waarschijnlijk is, dat in ieder dagwerk een dag besteed is.

Wat aan te merken in de schepping in 't algemeen

X. Omdat de Heere ons de schepping zo onderscheidenlijk heeft laten beschrijven, zo is 't onze plicht, die ook met opmerking te beschouwen; daartoe dienen vooraf deze algemene opmerkingen:

1. Het eerste vers, In de beginne schiep God de hemel en de aarde, is niet een opschrift, of een kort begrip van de schepping, maar 't is een afdeling van de schepselen; door de hemel wordt verstaan de derde hemel, en door de aarde de aardkloot met de zienlijke hemelen.
2. Op de eersten dag geschiedde de schepping uit volstrekt Niet; en op de andere dagen heeft God alles uit die ongevormde klomp en onbekwame stof doen voortkomen.
3. In de schepping is God eerst bezig geweest omtrent levenloze dingen, in de vier eerste dagen, daarna naast levende schepselen, in de twee laatste dagen.
4. In het scheppen van de levenloze dingen begint God van het fijnste, het licht, en gaat voort tot de lucht, van de lucht tot de wateren, van de wateren tot de aarde, het grofste; maar in de levende schepselen begint de Heere van het geringste, de onredelijke dieren, en eindigt met het heerlijkste, de mens. En in iedere dag.
5. In de schepping van elke dag is aan te merken:
 - (a) 't Bevel: *Daar zij dat.*
 - (b) De vergelijking, *'t was er terstond.*
 - (c) De goedkeuring *dat het goed was.*
 - (d) De bepaling *waartoe het dienen zou.*
 - (e) De zegening.
6. In de schepping van ieder ding zijn drie zaken te beschouwen.
 - (a) De voortbrenging, waardoor het iets was.
 - (b) De formering, waardoor het zo'n schepsel was.
 - (c) De versiering, waardoor het schoon en aangenaam was.
7. Merkt in het gehele werk aan, dat God voorhad mensen te scheppen, en die buitengewoon te verheerlijken; daartoe bereidt Hij voor hen zo'n groot gebouw en ruimte, schikt het alles in orde, en versiert het van onderen en van boven; en als 't nu alles bereid was, zo schiep de Heere de mens, en stelde hem over 't werk van zijn handen, om daarover heerschappij te hebben.

XI. Komende tot de schepselen van elke dag, zo vinden wij dat God op de eerste dag drie dingen heeft geschapen: *De derde hemel, de woeste klomp, en het licht.*

1. Op de eerste dag is geschapen **de derde hemel.**

Op de eerste dag schiep God de derde hemel. In de beginne schiep God de hemel. Welke niet is de lucht, noch het uitpansel, want die zijn daarna geschapen; maar daardoor wordt de derde hemel verstaan; die wordt anders ook genoemd, *de hemel der hemelen*, 1 Kon. 8:27. *De derde hemel*, 2 Kor. 12:2. *Het paradijs* bij gelijkenis, Lukas 23:43. *Des Vaders huis*, Joh. 14:2. *De hoogste of hemel*, Hebr. 1:3. Van deze plaats durf ik niet veel zeggen, omdat er niet van beschreven is, (ik spreek van het gebouw, en niet van de goederen en gelukzaligheden) maar dat weten wij, dat de derde hemel geschapen is. 2 Kor. 5:1 *Wij weten dat ... wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig (zonder einde) in de hemelen.* Hebr. 11:10. Hij verwachtte de stad die fundamenten heeft, welker Kunstenaar en Bouwmeester God is. Dat deze hemel in de beginne, in de zesdaagse schepping gemaakt is, blijkt Matth. 25:34, *Beërft dat koninkrijk, dat u bereid is van de grondlegging der wereld.* Behalve dat wij weten, dat ze geschapen is, zo is het uit Openbaring 21 wel af te leiden dat ze uitnemend heerlijk is, niet alleen wegens de hemelse goederen, waarmee des mensen ziel in de volkomen gemeenschap met God vervuld wordt; maar

ook ten opzichte van de plaats zelf; de verheerlijkte mens zal zijn lichaam behouden en daarom zal die plaats ook hebben dat voor lichaam het allervermakelijkste zal zijn; 't is een kunstwerk van God, Hebr. 11:10. En daarom achten wij, dat het onbedenklijk de aarde en het aardse paradijs zal overtreffen; maar hoe het daar zal zijn, is voor ons verborgen.

2. De ruwe klomp

Het tweede werk op de eerste dag was de ongevormde, klomp; ongevormde noemen wij ze, ten opzichte van de volgende gedaante: tohove vabohoe woest en ledig was ze, de eerste stof, waaruit daarna alles is voortgebracht, niet door een van God ingedrukte beweging, waardoor alles zichzelf zou hebben gevormd, of ook zou hebben kunnen formeren; maar alles is daaruit door de almachtige kracht Gods geschapen, want daar staat uitdrukkelijk: *De Geest Gods Merachepeth, zweefde al formerende op de wateren* op die klomp rondom met water bedekt. De Heidenen noemden deze klomp *chaos*, de onder elkaar vermengde zaden van alle dingen.

3. Het licht

Het derde werk op de eerste dag is het licht. Dit licht was niet een toeval zonder subject; want dat is tegen de natuur van een toeval. Ook was het niet een lichtende wolk; want de wolken waren nog niet geschapen; het was ook niet boven die klomp, want daar buiten was geen plaats; maar het was iets dat in de buitenste rand van de klomp in één etmaal dezelve omliep, en alzo dag en nacht maakte; ik kan u beter zeggen wat het licht in zijn openbaring is, dan wat het is in zijn inwendige vorm en natuur. Paulus zegt, Eféze 5:13, *Al wat openbaar maakt, is licht*.

XII. Op de tweede dag schiep God twee zaken.

1. Het uitspansel

God schiep het uitspansel. De klomp was niet bekwaam om een woonplaats voor de mens te zijn, ook vertoonde zich nog niet een zonderlinge wijsheid Gods: daarom maakte God meer plaats, bracht uit de klomp een wasem van lucht voort, en bepaalde ze met een onmetelijke omkring, buiten welke geen plaats of iets anders was; zodat die bepaling van die lucht niet geschiedde door iets, dat daar buiten was; maar zij was zelf haar bepaling. Van het centrum of middelpunt af tot aan de uiterste rand was zo'n afgelegenheid als God bepaalde, en verder was en is geen plaats. Dit uitspansel wordt in twee hemelen afgedeeld; want het paradijs Gods is de derde hemel; de eerste hemel is van de aarde tot aan zeker gedeelte in de lucht, doch hoe ver weten wij niet. De tweede hemel is ver van daar, daar de eerste hemel eindigt opwaarts, en is de plaats van zon, maan en sterren, het uitspansel genoemd. De verdere verdelingen des uitspansels laten wij aan de gissingen van de sterrenkundigen.

2. De scheiding van de wateren

Het tweede werk op de tweede dag was de scheiding van de wateren, die onder 't uitspansel en die boven 't uitspansel zijn. Men moet zich niet inbeelden, dat er wateren boven de sterren en boven de uiterste omkring zijn; want boven de uiterste omkring is geen plaats, daar eindigt de rand, en 't is waarschijnlijk, dat de lucht, hoe verder van het middelpunt, hoe fijner is; maar de wateren, die boven het uitspansel zijn, zijn de wolken, die drijven sommigen hoger dan de andere, deze hebben hun paal van de hoogte, boven welke zij niet komen kunnen; in deze tekst staat *lem, Meegnal*, van boven, dat is boven in het uitspansel *eyqrl, Lerakiang*, aan het uitspansel, of van boven des uitspansels niet boven de sterrenhemel, of ook in het laagste van die, maar in de eerste hemel tot boven aan hun paal; omdat Mozes maar van twee wateren spreekt, en die verdeelt in onderste en bovenste, zo vervalt die inbeelding van dat boven de

sterren wateren zouden zijn, omdat Mozes anders van drie wateren gesproken moest hebben, namelijk, van bovenste, middelste, onderste.

XIII. Op de derde dag doet God twee zaken.

1. het droge

God scheidt de onderste wateren van de aarde. Hij maakt hier en daar kuilen in de aarde, waarheen zich de vloeiende wateren begeven; zodat het droge overal uitsteekt, en een bekwame woonplaats wordt voor mensen en beesten. De vergadering van de wateren noemt de Heere zee, en stelt aan die overal palen; en of wel de wateren hoger zijn dan de oevers, die haar sluiten, zo lopen ze daar nochtans niet over, door de orde die haar gesteld is. Deze en de aarde maken een cirkel uit.

2. Met al wat een wassend leven heeft

Het tweede werk op de derde dag is, dat God het droge versiert met bomen en kruiden van alle aard, die het gelaat van het aardrijk wonder schoon maakten met hun jeugdige kleuren en reuken, ongelijk heerlijker dan nu de aarde is, die de Heere vervloekt heeft. Ieder heeft zijn sierlijkheid gehad, zelfs distelen, doornen en vergiftige kruiden, die vóór de vloek zo overvloedig niet waren, maar door de vloek vermenigvuldigd zijn, tot nadeel van mensen en beesten.

Zon, maan en sterren

XIV. Op de vierde dag maakte God zon, maan en sterren. Zon en maan worden genoemd *de twee grote lichten*. Daar staat niet: de twee grootste lichamen, maar lichten. Of het de grootste lichamen zijn, laten wij de sterrenkundigen betwisten. De Bijbel zegt grote lichten, en dat ze dat zijn, is buiten twist van alle mensen. Dat deze en de sterren, of de zon alleen, onbeweeglijk zouden staan, en de aarde draaien, is het versiersel van mensen, die 't hoofd te veel draait. Wij geloven de Heilige Schrift, en in dat geloof verstaan wij, dat de wereld door het Woord van God is toebereid. De Schrift zegt dat de aarde vast staat. Psalm 104:5. *Hij heeft de aarde gegrond op haar grondvesten, zij zal nimmermeer noch eeuwig wankelen.*

De Schrift zegt dat de zon omloopt. Psalm 19:6, 7. Zij (de zon) is vrolijk als een held, om het pad te lopen. Haar uitgang is van het einde des hemels, en haar omloop tot aan de einden deszelfs. En als de zon stilstaat, is 't door een wonder. Jozua 10:13. *En de zon stond stil, en de maan bleef staan.*

Hun gebruik

't Gebruik van deze lichten is drieërlei.

- (1) Om scheiding te maken tussen dag en nacht.
- (2) Tot tekenen en gezette tijden, en tot dagen en tot jaren.
- (3) Om door hun invloed de aarde vruchtbaar te maken. Hos 2:20. *Ik zal de hemel verhoren, en die zal de aarde verhoren.*

Het is niet tot voorzegging van toekomstige zaken.

God geeft wel buitengewone tekenen aan de hemel *tot waarschuwing en verschrikking*, Matth. 24:29, 30. Of ook wel *tot onderrichting*, Matth. 2:2. Ook kan men uit het licht van de sterren en van de maan de gematigdheid of ongematigdheid van de lucht wel zien, en daaruit nabij schoon of slecht weer besluiten, Lukas 12:54, 55. Maar daaruit zulke toekomstige dingen te voorzeggan,

welke door de vrije wil des mensen geschieden, alsmede de uitkomsten van de oorlogen, het sterven van deze en gene, voor- of tegenspoed, enz. dat is:

- een ijdelheid, die de ervaring weerlegt. Raadt iemand gaandeweg iets, dat is niet uit de sterren; maar of door gissen, of door heimelijke werking des satans, om de mensen in hun bijgelovigheid te stijven, en van God af te trekken.
- En het is tegen het uitgedrukt bevel Gods. Jer. 10:2. *Leer de weg van de Heidenen niet, en ontzet u niet voor de tekenen van de hemel, omdat zich de Heidenen voor dezelve ontzetten.*

Op die bedenking, hoe gezegd wordt, *dat God op de vierde dag de twee grote lichten schiep, daar Hij nochtans het licht op de eerste dag heeft geschapen*, antwoorden wij, dat God het licht op de eerste dag geschapen, op de vierde dag in de zon heeft ingesloten, gelijk men een kaars in een lantaarn stelt; en de zon bestralende de maan, zo deelt die dat licht door terugkaatsing mee aan de aarde.

Vogels en vissen

XV. Op de vijfde dag begon God levende dieren te scheppen, namelijk de vissen en de vogels. De vissen zijn uit het water voortgebracht. De vogels misschien sommige uit de wateren, Gen. 1:20. En sommige uit de aarde, Gen. 2:19. De tweeslachtige, die én op land én in de wateren beide zich ophouden, zijn blijkbaar uit die beide geschapen.

De dieren der aarde en de mensen

XVI. Op de zesde dag schiep God het viervoetig gedierte, in al hun bijzondere naturen en gestalten, alsmede het kruipende gedierte, 't zij met voeten, 't zij zonder voeten; wij achten dat toen ook zijn geschapen al die ongedierten, die daarna, naar 't gevoelen van velen, uit verrotting, of invloeden van de hemel voortkomen.

De dieren van de aarde heeft God begaafd met de vijf uiterlijke zinnen, en zo ook met gevoel; al is het, dat zij niet verstandig op het gevoel met de gedachten kunnen terugkeren, gelijk de mensen, zo gevoelen zij nochtans, op hun wijze; want wie zal ontkennen dat een hond ziet, ruikt, hoort, smaakt, loopt, zijn vriendelijkheid of toorn vertoont, al is het niet op een menselijke wijze; zo dan ook het gevoel, dat zich alzo klaar vertoont, als het andere. Ook zegt het de Schrift op veel plaatsen. Job 39:6, 7 Psalm 104:11.

Ten laatste van alles schiep God het heerlijkste schepsel van allen op de aarde, namelijk, de mens, van welke wij in het volgende afzonderlijk zullen handelen.

Op de zevende dag rust

XVII. Als nu alles volbracht was in zes dagen, voegt de Heere de zevende dag daarbij, en verhaalt, wat Hij op die dag gedaan heeft, namelijk, *dat Hij gerust heeft op de zevende dag van al zijn werk, 't welk Hij geschapen had.* Gen. 2:3. Alles was zo volmaakt, dat er niets aan ontbrak en Hij geen noodzaak had iets daarbij te voegen. Hij rustte, Hij schiep geen nieuwe schepselen meer. Hij was niet vermoeid, want de Schepper van de einden der aarde wordt noch moe noch mat, Jes. 40:28. Maar op menselijke wijze gesproken. Hij overzag wat Hij gemaakt had, en Hij verlustigde Zich in Zijn werk. Exod. 31:17. *Omdat de HEERE in zes dagen de hemel en de aarde gemaakt, en op de zevende dag gerust en Zich verkwikt heeft.*

De Heere heeft dus de zeven eerste dagen aan elkaar gevoegd; dit zijn werk aan de mens tot een voorbeeld van navolging gesteld, en ook de mens bevolen, in navolging van Hem, zes dagen te arbeiden en de zevende dag te rusten.

Op dit zevental zien doorgaans de uitdrukking van zeven in het Woord van God, waardoor een volmaaktheid van de zaak te kennen gegeven wordt. Dit op te merken zal licht geven aan die plaatsen, in welke het zevental voorkomt, en men zal minder verleid worden om andere verborgenheden daarin te zoeken, en misstappen te doen.

De overdenking van de schepping is nuttig

XVIII. Al wat wij daar van de schepping hebben gezegd, is niet om u die dingen maar te doen weten, en uw nieuwsgierigheid te voldoen; maar om u door de zienlijke dingen tot de Onzienlijke te brengen, en des Heeren grootheid, macht, heerlijkheid en goedheid te doen zien en te erkennen: *Wie is wijs? die neme deze dingen waar; en dat zij verstandelijk letten op de goedertierenheden des Heeren*, Psalm 107:43. Die volmaaktheden Gods blijken daar klaar in; de Heidenen hebben ze daarin kunnen zien; hoe beschamen ze menige Christenen, die overtuigd moeten zijn, dat ze daaromtrent nooit werkzaam geweest zijn, en dat ze uit de schepselen de Schepper nooit hebben gezien.

Komt, beschouwt dit grote gebouw, en daarin Hem, die dit alles gemaakt heeft; ziet zijn hoogheid en eertheid; en vooral dat gij ook zijn schepsel zijt, dat Hij daarom een volstreckte macht over u heeft, en dat gij verbonden zijt, om al wat gij zijt, ten dienste van uw Maker te zijn. Hoe schrikkelijk, hoe onnatuurlijk, en hoe onuitsprekelijk gruwelijk is het, dat gij, die zo behoeftig en afhankelijk zijt van uw Maker, tegen zo'n God durft zondigen, Hem veracht, verwerpt, naar zijn gemeenschap niet vraagt, Hem en zijn wraak niet vreest, en dan nog komt en misbruikt zijn schepselen, waaraan gij 't recht verloren hebt door de zonde. Dit is bekwaam om de grootheid van de zonde te zien, zich te verfoeien en weg te zinken in schaamte, in vreze en beven.

Al het heil des mensen is in zijn Maker

XIX. 1. Uit de beschouwing van God als Schepper openbaart zich klaar, dat al uw veiligheid, vrijheid, rust, vrede en heil bestaat in de goedheid en liefde van uw Maker tot u. Zolang als gij een voorwerp van de toorn van uw Maker zijt, zo zijn al zijn schepselen tegen u gekant, en elkeen wacht als op toestemming om u te mogen verderven; elk ding, dat gij aantast, zucht tegen u aan, en is als ontevreden, het wil als van u niet aangeraakt zijn, maar het wilde wel tegen u gebruikt worden: geen ding kan u vrede geven, als uw Maker op u ontevreden is; een Kaïns beving moet over u komen; maar als uw Maker wederom met u in Christus verzoend, en uw bevredigde Vader geworden is, dan zijt gij waarlijk vrij, want alles is dan met u bevredigd. Job 5:23. *Met de stenen des velds zal uw verbond zijn; en het gedierte zal met u bevredigd zijn*. Tracht dan met al uw hart naar die verzoening door het aannemen van de dierbare Zaligmaker Jezus Christus. *Want gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben wij vrede bij God door onze Heere Jezus Christus*, Rom. 5:1.

De schepping is een grond van vertrouwen

XX. 2. En gij, kinderen van God! u spreek ik aan, sterken en zwakken, en u, in welke maar een klein beginsel des geestelijken levens in waarheid is. Hier is voor u een vaste grond van vertroosting en van vertrouwen op de Heere, in voorspoed en in tegenspoed, in overvloed en

armoede, in vredestijd en in vervolging, in de tegenwoordige tijd en voor het toekomstige; *want uw Maker is uw Man*, Jes. 54:5. En de aarde is des Heeren, bovendien haar volheid, Psalm 24:1. Omdat de Heere, uw Vader, Schepper en Eigenaar van de gehele wereld is, en van alles wat daarin is, en alles gewillig Hem ten dienste staat, hoe kan u iets ontbreken? Hoe kan u een schepsel leed doen? Zo God voor ons is, wie zal dan tegen ons zijn? Rom. 8:31. *Als Hij stilt, wie zal dan beroeren?* Job 34:29. Maakt dus uw troost eens op. De Heere heeft mij gekend en opgenomen tot Zijn kind, dat weet ik uit de Heilige Geest, die mij gegeven is, en licht en leven in mijn ziel, hoe klein het is, gewrocht heeft; de Heere is de Schepper van hemel en aarde, alles is Zijne, en staat tot Zijn dienst. Zo zal mij dan niets ontbreken, zo zal het alles wel zijn; want de Heere heeft aan de ene kant mij lief, aan de andere kant wil en kan Hij mij helpen; *Hij heeft het beloofd en gezegd: Ik zal u niet begeven, en Ik zal u niet verlaten*, Hebr. 13:5. Welaan dan, rust daarin; en indien 't u zo niet gaat, als gij 't liefst had, zie op uw Maker, en buig u onder Zijn heilige wil. Komt tot Hem als Zijn schepsel, als Zijn kind, bidt, wacht, steunt op Hem, en stelt altijd uw hulp in de Heere, die hemel en aarde gemaakt heeft.

De kinderen Gods hebben eigendom aan alles

XXI. 3. Gebruikt nu alles als Gods schepselen; de wereld is wel uw, o kinderen van God, 1 Kor. 3:22, maar alleen omdat gij Christus' eigen zijt, én ten opzichte van eigendom, én ten opzichte van het gebruik. God blijft Eigenaar van alles. Wacht u voor wreedheid naast het schepsel, voor onnut en moedwillig verderven van hetzelfde, want het komt de Heere toe. Wacht u voor het schepsel te misbruiken door brasserie, dronkenschap, pronkerij en hoererij, want het is Godes; maar gebruikt het in vrijheid, tot noodzakelijkheid en eerbaar vermaak, in zien, horen, smaken, ruiken en bekleden; weet dat op ieder schepsel drie woorden geschreven staan, en dat ieder telkens u toeroept: *Accipe, Redde, Fuge. Neemt. Geeft weer. Vliedt*. Neemt en ontvangt 't geen God u geeft. Geeft het weer door dankzegging aan die van welke het kwam. Vliedt het misbruiken, en u daarin te bezondigen.

In de schepping blijkt Gods heerlijkheid

XXII. 4. Gewent u om de schepselen zo te beschouwen. dat gij er God in ziet, en ontstoken wordt tot Zijn lof om Hem in Zijn heerlijkheid, macht, wijsheid en goedheid te verheerlijken, met hart, mond en daden, zeggende: *Hoe groot zijn Uw werken, o Heere! Gij hebt ze alle met wijsheid gemaakt; het aardrijk is vol van Uw goederen*, Psalm 104:24. Tracht uit aanmerking van die volmaaktheden Gods, zich in de schepselen vertonende, een eerbiedige gestalte van het hart te hebben, en in eerbied voor Hem u neer te buigen. Komt, laat ons aanbidden, en nederbukken, laat ons knielen voor de Heere, die ons gemaakt heeft, Psalm 95:6. Dit is het werk van de engelen. Job 38:4, 7. *Waar waart gij, toen Ik de aarde grondde? Toen de morgensterren samen vrolijk zongen, en al de kinderen van God juichten*. Daarin nam de man naar Gods hart zijn vermaak, en loofde God in het aanschouwen van de schepselen Gods. Psalm 8:2, 4, 5, 7. *O HEERE, onze Heere! hoe heerlijk is Uw Naam op de gehele aarde! Gij, die Uw majesteit gesteld hebt boven de hemelen. Als ik Uw hemel aanzie, het werk Uwer vingeren, de maan en de sterren, die Gij bereid hebt: Wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt? En de zoon des mensen, dat Gij hem bezoekt? Gij doet hem heersen over de werken Uwer handen*. Psalm 19:2, 3. *De hemelen vertellen Gods eer, en het uitspansel verkondigt Zijner handen werk. De dag aan de dag stort overvloedig spraak uit en de nacht aan de nacht toont wetenschap*.

XXIII. 5. Al is 't, dat de Heere op een bijzondere wijze en veel heerlijker Zich vertoont in het werk van de verlossing dan van de schepping en van de voorzienigheid over de geschapene

dingen, is evenwel de hemel en de aarde niet vergeefs geschapen, zij zijn niet om maar de mens te dienen, zo lang hij hier is, maar zij zijn tot eer van hun Maker. Doch wordt gezien niet door natuurlijke, maar geestelijken.

(a) Een onherboren mens beschouwt hemel en aarde en de regering Gods daarover op een natuurlijke wijze, blijft in de schepselen hangen en klimt zelden tot de Schepper op; en als hij dat al doet, zo doet hij dat maar met een aards hart en oog, en ziet er weinig van God in, en dat hij er nog van God in ziet, daarin verheerlijkt hij God niet.

De Heidenen, op de gehele aardbodem verspreid, die van de Heilige Schrift geen kennis hebben, die zien God in de werken van de natuur. Rom. 1:20. *Want Zijn onzienlijke dingen worden, van de schepping van de wereld aan, uit de schepselen verstaan en doorzien, beide Zijn eeuwige kracht en Goddelijkheid.*

(b) Maar iemand, die nu verlichte ogen des verstands heeft, en nu God kent en liefheeft, en God als zijn God acht, die ziet 't alles, een ieder schepsel en iedere beweging aan als zovele letters, als zovele monden om de heerlijkheid van hun God en Vader te melden. En omdat hij in de schepselen niet hangen blijft, zo doet het er zo zeer niet toe, of het natuurlijke minder is dan het geestelijke genadewerk; maar alleen hoe God Zich door en in dat schepsel aan de ziel openbaart. Adam, als hij geschapen was, en alsnog van val en verlossing geen kennis had, diende hem de hemel en de aarde en de regering Gods niet tot een spiegel en stof om de heerlijkheid van zijn Schepper daarin te zien, en Hem daarover te verheerlijken.

God gebiedt het

XXIV. (c) God wijst Zijn kerk dikwijls naar Zijn werken van de schepping en onderhouding, om Hem daarin te kennen. Jer. 5:22, 24. *Zult gij Mij niet vrezen? spreekt de HEERE; zult gij voor mijn aangezicht niet beven? die der zee het zand tot een paal gesteld heb. Zij zeggen niet in hun hart: Laat ons nu de HEERE onze God vrezen die de regen geeft, zo vroege regen als spade regen, op zijn tijd; die ons de weken, de gezette tijden des oogstes bewaart.* Jes. 45:12. *Ik heb de aarde gemaakt, en Ik heb de mens daarop geschapen; Ik ben het! Mijn handen hebben de hemelen uitgebreid, en Ik heb al hun heir bevel gegeven.*

De heiligen hebben zo gedaan

(d) De heilige mannen Gods hebben dikwijls 't oog op de werken van de natuur gehad, en God daarover verheerlijkt. Neh. 9:5, 6. *Men love de Naam Uwer heerlijkheid, die verhoogd is boven allen lof en prijs! Gij zijt die HEERE alleen, Gij hebt gemaakt de hemel, de hemel der hemelen, en al hun heer, de aarde en al wat daarop is ... en Gij maakt die allen levend.* Zo doet David, Psalm 104: Hij begint: *Looft de Heere*, en daarop vertoont hij de heerlijkheid des Heeren in de onderhouding en regering van de levenloze en van de levende schepselen, en hij eindigt daarover: *Looft de Heere, mijn ziel! Hallelujah.* Dit stelde de profeet tot een grond van vertrouwen van de kerk, zeggende: Psalm 124:8 *Onze hulp is in de Naam des Heeren, die hemel en aarde gemaakt heeft.*

Opwekking tot beschouwing

XXV. Welaan dan, liefhebbers van de ere Gods! laat u vrij uit in God te zien in Zijn schepselen, en in Zijn wonderbare regering van hemel en aarde; loopt daar zo niet overheen, alsof daar niets in te zien was, gelijk veel mensen doen, navolgende de onvernunftige dieren der aarde, alsof dat maar kinds en minder geestelijk was. Neen, zo u maar verstandig met een geestelijk oog opmerkt, 't zij u van anderen opklimt, om door het aanschouwen van de schepselen tot God te komen, en uw ziel alzo op te leiden tot levendigheid om God te verheerlijken; of dat gij met uw ziel, nabij God levende, nederwaarts tot de schepselen u keert, en die beschouwt, voor u zal er

meer in voorkomen dan een mens u zeggen zal. Doch zo het de Heere niet behaagt door Zijn Heilige Geest uw ziel aan te raken, 't gehele gebouw, en al Zijn regering, zal u een gesloten boek zijn, zowel als in zo'n geval de Heilige Schrift; maar als des Heeren Geest u inleidt, God zal u daarin onbegrijpelijk heerlijk voorkomen.

Hoe te beschouwen

XXVI. Het lust u eens met een aandachtige ziel, die nu zich gewent om God gedurig in 't oog te houden, en Hem te verheerlijken, 't oog slaande op alle werken Gods.

- (a) Gaat met een Godzalige ziel in de open lucht, en slaat uw ogen omhoog, op die voor de mens onmetelijke kring des hemels en die grote ruimte en wijdte, die hij in zich bevat, en aanmerkt u als een zandje van deze omvangen.
- (b) Beschouwt het schone gelaat van de hemel. Hoe aangenaam is het ver af zijnde, hemelsblauw, de luchtige wolken, de sierlijke maan, de ontelbare menigte van flikkerende sterren, het gelaat des hemels te gelijk beschouwd, de stille avond, de aandachtige nacht, het liefelijk morgenrood, het zitten of het wandelen in het lommer van een dichtgeboomd bos, het zoete geruis van de wind in de bomen, de onafzienbare vergezichten door 't hoog gerijgde geboomte, de onafzienbare vlakte van een eenzame hoogte of ver af zijnd land beschouwd! Hier ziet men groene weide vol beesten, daar bezaaide velden, staande in haar lieflijk verscheiden gekleurd en welriekende bloeisel, of beladen met kostelijke vruchten; ginds bergen met tussenbeide liggende valleien. Hier wandelt men op de oever van de zee, ginds zit men bij een zacht stromend beekje, en overal hoort men het vrolijk geluid van de vogels van allerlei vleugel en stem. Zo de ziel maar enigszins geestelijk is, zal ze hierdoor niet tot haar Schepper en Vader getrokken worden, en wat al verscheidene bewegingen zal dat in haar niet verwekken? Zal ze niet meer zien dan ze zeggen kan, en zullen de juichende uitgangen des morgens en 's avonds haar met blijdschap, en een hart vol lof niet weer thuis brengen?
- (c) Let eens op de onnaspeurlijke verscheidenheid van kleuren, van reuk, van smaak van stemmen, van vormen, van vogels, vissen, dieren, kruipende dieren, bladeren aan de bomen en grasjes op 't veld. Geeft eens twee elkaar gelijk!
- (d) Let eens op de onnaspeurlijke samenhang van de onderoorzaken, hoe het ene het andere dient en helpt, de hemel de aarde, op aarde het ene het andere, waarvan gesproken wordt Hos 2:20, 21. *Ik zal de hemel verhoren, en die zal de aarde verhoren. En de aarde zal het koren verhoren, bovendien de most en de olie; en die zullen Jizreël verhoren.* Als u aan tafel zit om te eten, is niet het gehele gebouw van hemel en aarde bezig geweest u die te dekken? Wat een ontelbare menigte van mensen hebben u daarin gediend, die aan de tafel, aan het lijnwaad, aan de messen, aan de schotels, lepels, glazen, brood, vlees, aardvruchten, wijn, bier gearbeid hebben? Door hoeveel handen is het gegaan, eer het op uw tafel kwam? Maar Wie stelt deze allen te werk, en deed ze u dienen in 't zweet van hun aangezicht? Zie daar, zie daar, de goede hand van uw Vader, die gaf het vogeltje, of dier, of vis het leven, die beschikt hun het voedsel met die bedoeling om het voor u op te kweken, die zond mensen uit die het vangen, u thuis brengen en bereiden, die laat een boompje voor u planten, en verbiedt al zijn schepselen die appel, die tros druiven, enz. af te plukken; maar gebiedt het voor u te laten hangen, en als 't rijp is, thuis te brengen, al is 't duizend mijlen van uw woonplaats afgelegen. Is dit alles niet bekwaam om de hand en ere Gods op verscheidene wijze u te doen zien, en trekt het een Godlievende ziel niet op?
- (e) Let eens op de toppen van de bergen, de kruinen van de bomen, de spitsen van de torens, de eindjes van de grasjes; let eens, waar wijzen ze naar toe? Is 't niet naar boven? en leert het alles u niet bij de schepselen niet staan te blijven, maar van hen afziende, de Heere God te kennen, lief te hebben, u in Hem te vermaken, en Hem eer en heerlijkheid te geven? Men

heeft hier geen studie van node om te denken, wat men hier- of daarin zien, hier- en daaruit leren zal. De Heilige Geest, die nu een kind Gods een geheiligde ziel gegeven heeft, die toont zonder arbeid veel heerlijke eigenschappen Gods, en doet die klaarder en op een andere wijze zien dan de vlugste natuurkundige u zou kunnen tonen; ja een Godzalig landman kan duizendmaal daarin zien, dan een natuurlijke geleerde sterrenkijker, kruid- en dierkenner.

Wat zich van God opdoet, en wat kracht het heeft op het hart

XXVII. (f) Daarin is te zien, en ontdekt zich klaar, ontwijfelbaar en van nabij, dat God is. En dat begrip van Gods zijn is meer dan men uitdrukken kan. 't Roept ons toe, en men ziet de eeuwige kracht van God, Rom. 1:20. Dat Hij met één woord het alles gemaakt heeft, en door de invloed van zijn kracht in ieder van de ontelbare schepselen invloeit in haar bestaan en beweging, en dat gezicht is ons te wonderlijk. Men ziet daarin een onnaspeurlijke wijsheid, de onmetelijke almacht, de wonderlijke goedheid Gods, in welker gezicht men in verwondering verdwaalt.

Deze en andere deugden Gods ziet een aandachtige Godzalige niet zozeer door redekaveling, als met een opslag, niet zo, dat het besluit: God is, en God is zo, in duister liggen blijft, maar de Heere openbaart Zich wel zo klaar in deze zijn schepsels en werking aan de ziel, als het licht zich aan het oog des lichaams doet. Dat men dit alles zo niet ziet, en met verwondering, vergenoegen en blijdschap niet opklimt tot de Heere, of van boven afziende de heerlijkheid des Heeren daarin niet aanmerkt, en Hem daarover niet verheerlijkt, is een teken van onze geesteloosheid; en 't zou eer natuurlijk dan geestelijk zijn, als men zich zou inbeelden, dat men in de schepselen Gods niet geestelijk inzien kan; misschien omdat men zelf in de schepselen staan blijft, of daaruit maar een duister gevolg trekt, en geen ondervinding heeft om de heerlijkheid des Heeren of van onderen op, of van boven neer, daarin te zien met een verlicht geestelijk hart.

XXVIII. (g) Als een liefhebber Gods door de schepselen opklimt, zo ziet hij al meer van de heerlijkheid Gods, als dat schepsel hem uiterlijk leren kan. Hij verliest het schepsel en eindigt in de Schepper, en erkent dat Zijn heerlijkheid te groot is, dan dat ze in deze nauwe cirkel besloten zou worden. *Waarlijk, zou God op de aarde wonen? Ziet, de hemelen, ja de hemel van de hemelen zouden U niet begrijpen*, Kon. 8:27. Zal hij uitspreken de eer van de heerlijkheid van zijn Majesteit; alle gedachten zijn te eng, alle woorden zijn te klein, hij moet zeggen: *Zijn grootheid is ondoorgrondelijk*, Psalm 145:3, 5. Hij besluit, indien God de aarde omlaag, en het uitspansel boven, en de gehele ruimte zo heerlijk gemaakt heeft te zijner heerlijkheid; veel meer vertoont zich zijn heerlijkheid in de derde hemel, in die stad, van welke Hij de Kunstenaar en Bouwmeester is. Daar is 't allemaal heerlijk aan alle kanten: daar is de Heere Jezus opgenomen in heerlijkheid, en is gezeten aan de rechterhand der Majesteit in de hoogste hemelen; daar zijn de engelen de voortreffelijkste schepselen, uitmuntende in heerlijkheid; der Godzalige lichamen zullen daar het verheerlijkte lichaam van Christus gelijkvormig gemaakt worden, en geheel geopenbaard worden in heerlijkheid, en de onverwelkelijke kroon van de heerlijkheid behalen. De heerlijkheid Gods verlicht het gehele nieuwe Jeruzalem; die is zó groot, dat Paulus, in de derde hemel opgenomen zijnde geweest, dit alleen daarvan meebracht, dat hij onuitsprekelijke woorden, dat is zaken, gehoord had, die een mens niet geoorloofd, dat is, niet mogelijk waren uit te spreken. Dit door het geloof beschouwende, kan men zich in gelovige gedachten voegen bij al die verheerlijkte menigte in de hemel, zich mede neerbuigende voor de Heere, nemen Zijn kroon, werpen ze mede neer, en zeggen mede: *Hallelujah, Hem die op de troon zit, zij de eer en heerlijkheid!* Maar ook dan kan men nog wel zeggen, dat ook dit alles nog niets is bij die

oneindige heerlijkheid, die God in Zichzelf heeft. En dat men nog moet eindigen in verwondering: *Gij, die Uw majesteit gesteld hebt boven de hemelen! Uw heerlijkheid is oneindig! En daarom: U zij heerlijkheid en majesteit, kracht en macht, beide nu en in alle eeuwigheid! Amen.*